

Nález benátského grossa dóžete Pietra Gradeniga ze Svitav

Petr Schneider – David Vích

Abstract: A Single Coin Find of Venetian Grosso of Doge Pietro Gradenigo from Svitavy

A medieval silver coin was found in the cadastral territory of Svitavy-předměstí (Svitavy District) by metal detecting in 2017. It was a Venetian grosso of Doge Pietro Gradenigo (1289–1311).

Keywords: Svitavy; Venice; Pietro Gradenigo; grosso; coin find

V srpnu 2017 objevil Josef Bis při privátní povrchové prospekci detektorem kovů na zemědělsky obdělávané ploše při jihozápadním okraji katastrálního území Svitavy-předměstí (okr. Svitavy) v poloze „Za cihelnou“ středověkou stříbrnou minci, která se nacházela ve vrstvě ornice v hloubce do 30 cm pod povrchem.¹ Místo nálezů udávají souřadnice GPS – 49°45'4.512"N, 16°26'53.104"E. Nálezce minci (obr. 1) záhy odevzdal archeologickému pracovišti Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě, odkud byla následně předána do sbírky územně příslušného Regionálního muzea v Litomyšli (dále RML).

BENÁTKY, Pietro Gradenigo (49. dóže v letech 1289–1311)

Mincovna: *Benátky*, AR grosso (matapan)

Av.: vpravo postava sv. Marka držícího evangelium a prapor, vlevo stojící postava dóžete přebírajícího prapor, mezi postavami D/V/X; ·P·GRADONICO· - ·S·M·V·N TI·; perlovec.

Rv.: trůnící Ježíš Kristus Vykupitel, po stranách Kristovy hlavy IC - XC; perlovec.

Lit.: *CNI VII*, s. 52, č. 6; *Paolucci 1990*, s. 24, č. 2; *Montenegro 2012*, s. 31, č. 65; *Day – Matzke – Saccoci 2016*, s. 1010–1011, č. 1079, tab. 61:1079.

1. 2,00 g; 19,9/19,8 mm (RML, inv. č. 1-1821)

* Autorský podíl P. Schneidera na předloženém příspěvku vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (*DKRVO 2019–2023/11.V.e. 00023272*).

¹ Za ohlášení a odevzdání nálezů mince náleží J. Bisovi poděkování.

Obr. 1. Svitavy-předměstí – grosso benátského dóžete Pietra Gradeniga (2:1; foto T. Čermák).

K osidlování Svitavska, kterým procházela trasa staré zemské stezky spojující Čechy s Moravou, docházelo pravděpodobně od 2. poloviny 12. století. Podle falsa konfirmační listiny krále Vladislava I. (1140/1158–1172), hlásící se do roku 1167, držela litomyšlská kanonie premonstrátů kromě dalšího majetku také les a louky vymezené místem „přeseka“ a tokem řeky Svitavy.² Pro osídlení tohoto prostoru byly však zásadní kolonizační aktivity olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburku (1245–1281), které ovšem narážely na zájmy litomyšlského kláštera.³ V listině z 6. listopadu 1256, ve které jsou majetkoprávní spory řešeny ve prospěch olomoucké diecéze, se vedle původní Staré Svitavy (*antiqua Zuitawia*) již uvádí nové městečko (*oppidum nostrum Zuitauiam*), vysazené na pravém břehu řeky.⁴ V průběhu 2. poloviny 13. století docházelo na Svitavsku k lokacím nových biskupských vsí osazených převážně nově příchozím německy mluvícím obyvatelstvem, což dokládají relativně četné písemné prameny.⁵

Benátská grossa se vyskytují v českých zemích relativně vzácně. Doloženy jsou výhradně jako jednotlivé kusy, v mincovních depotech zatím registrovány nebyly. Nejstaršími z nich jsou nominály Pietra Zianiho (42. dóže v letech 1205–1229). První z nich byl nalezen roku 1986 při archeologickém výzkumu na severním průčelí Starého královského paláce Pražského hradu (Praha 1);⁶ druhý exemplář téhož emitenta pochází z rozsáhlého výzkumu z let 2003–2006, který byl prováděn na náměstí Republiky na Praze 1.⁷ Další dvě jednotlivá grossa dóžat Marina Morosiniho (44. dóže v letech 1249–1253) a Raniera Zena (45. dóže v letech 1253–1268) shodně pocházejí z výzkumů na Dómském návrší v Olomouci.⁸ Výskyt patrně ztrátového benátského

² CDB I, s. 414, č. 399: *Dedi etiam silvam totam a loco, qui vocatur Preseca, cum pratis omnibus usque ad fluvium, qui dicitur Zuitaua*. K obsahu a dataci listiny srov. Pražák 1959; Gilar 2004; Petráček 2012, s. 221–222; k pojmu „přeseka“ ve vztahu k uvedené listině srov. Severin – Sviták 2003, s. 421–422.

³ Musil 2009, s. 321.

⁴ CDB V/1, s. 167–168, č. 93.

⁵ Severin 2003, s. 184–186.

⁶ Nemeškalová-Jiroučková – Tomková 1995, s. 114, obr. 6.

⁷ Miličtý – Omelka 2009, s. 174, č. A10.

⁸ Dohnal 1981, s. 262, 353, tab. I:18; Hlubek – Zaoral 2015, s. 57.

grossa Pietra Gradeniga u Svitav pak může souviset s kolonizací regionu iniciovanou od poloviny 13. století právě olomouckými biskupy nebo s užíváním sítě středověkých komunikací spojujících východní Čechy se severozápadní Moravou; nepřímo také odráží dálkové kontakty českých zemí se severoitalskými obchodními centry.

Prameny

CDB I: Friedrich, G. (ed.) 1904–1907: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomus I. Pragae.

CDB V/1: Šebánek, J. – Dušková, S. (edd.) 1974: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomi V fasciculus primus. Pragae.

Literatura

CNI VII: Corpus Nummorum Italicorum. Volume VII. Veneto (Venezia – Parte I – Dalle origini a Marino Grimani). Roma 1915.

Day, Jr., W. R. – Matzke, M. – Saccocci, A. 2016: Medieval European Coinage 12. Italy (I). (Northern Italy). Cambridge.

Dohnal, V. 1981: Mladohradištní pohřebiště na Olomoucku. Archeologické rozhledy 33, s. 258–268, 353–355.

Gilar, Š. 2004: Od aktu k falzu, aneb Druhý život listiny krále Vladislava I. pro litomyšlské premonstráty z roku 1167. Východočeské listy historické 21–22, s. 231–240.

Hlubek, L. – Zaoral, R. 2015: Nález benátské mince z 13. století na Dómském návrší v Olomouci. Numismatické listy 70, s. 55–61.

Militký, J. – Omelka, M. 2009: Svědectví mincí – největší soubor ztracených platidel. In: Juřina, P. (ed.): Náměstí Republiky. Výzkum století. Praha, s. 170–175.

Montenegro, E. 2012: I dogi e le loro monete. Torino.

Musil, F. 2009: Vrcholná kolonizace a východní Čechy. In: Feleman, O. – Musil, F. (edd.): Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526). Praha, s. 301–381.

Nemeškalová-Jiroudková, Z. – Tomková, K. 1995: Benátská mince z Pražského hradu. Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1 (1993). Z pomocných věd historických XI – Numismatica, s. 114–115.

Paolucci, R. 1990: Le monete dei Dogi di Venezia. Padova.

Petráček, T. 2012: Nevolníci a svobodní, kníže a velkostatek. Fenomén darovaných lidí přemyslovských zemí 10.–12. století. Praha.

Pražák, J. 1959: Diplomatické poznámky k litomyšlské listině krále Vladislava I. In: Růžička, J. (ed.): Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí. K 700. výročí povýšení Litomyšle na město v roce 1259. Pardubice, s. 9–32.

Severin, K. 2003: Kolonizace Hřebečska. Archaeologia historica 28, s. 175–210.

Severin, K. – Sviták, Z. 2003: Přeseka. Archaeologia historica 28, s. 419–429.

Summary

A Single Coin Find of Venetian Grosso of Doge Pietro Gradenigo from Svitavy

A medieval silver coin was found in the agriculture area in the cadastral territory of Svitavy-předměstí (Svitavy District) by metal detecting in 2017. It was a Venetian grosso of

Doge Pietro Gradenigo (1289–1311). Venetian grossi are found relatively rarely in the Czech lands. They are attested only as single finds; they have not been recorded as a part of a hoard until now. The probably lost Venetian grosso found near Svitavy can be associated with the colonisation of this region, instigated by the Bishops of Olomouc since the half of the 13th century, or with the exploitation of the medieval route network linking East Bohemia and North-West Moravia. It also reflects the long-distance contacts between the Czech lands and commercial centres in the North Italy in an indirect way.

Mgr. Petr Schneider
Národní muzeum
Historické muzeum, numismatické oddělení
Vinohradská 1
110 00 Praha 1
schneider.p@centrum.cz

PhDr. David Vích
Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě
A. V. Šembery 125
556 01 Vysoké Mýto
dvich@centrum.cz